

ANTSTOLIO PROCESINIŲ VEIKSMŲ APSKUNDIMAS

Stasys Vėlyvis *
Vigintas Višinskis **
Inga Žalėnienė ***

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedra
Ateities 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 93
Elektroninis paštas cpk@mruni.lt*

Pateikta 2006 m. rugpjūčio 23 d., parengta spausdinti 2006 m. gruodžio 12 d.

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjama antstolio veiksmų apskundimo procesinė tvarka. Tai vienas iš pagrindinių asmenų vykdymo procese pažeistų teisių gynimo būdų. Skundų padavimo tvarka reglamentuojama Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso [1] (toliau – CPK) 510–513 straipsniuose. Neišsamus teisinis reglamentavimas teisminėje praktikoje kelia nemažai problemų.

Straipsnyje autoriai nagrinėja skundo dėl antstolių veiksmų subjektus, apskundimo objektus. CPK nenustato subjektų, kurie gali paduoti skundą dėl antstolio veiksmų. Skundo objektu gali būti tik antstolio, antstolio padėjėjo arba antstolio atstovo atlikti procesiniai veiksmai. Skundas gali būti paduodamas tik dėl antstolio atliekamų procesinių veiksmų arba atsisakymo procesinius veiksmus atlikti. Autoriai, remdamiesi teismine praktika, daro išvadą, kad skundžiamas gali būti bet kokia forma atliktas antstolio procesinis veiksmas. CPK nustato, kad gali būti skundžiamas atsisakymas procesinius veiksmus atlikti. Atsisakymas atlikti procesinius veiksmus turėtų būti suprantamas ne kaip neveikimas, o kaip aktyvus veiksmas. Nelabai aiškus skundų dėl antstolio veiksmų teisingumo, skundo padavimo termino reglamentavimas apsunkina pažeistų teisių gynybą. Autoriai nagrinėja CPK, Sprendimų vykdymo instrukciją bei teisminę praktiką, reglamentuojančius teritorinį teisingumą. Straipsnyje daroma išvada, kad pagal rūšinio teisingumo principus bylos dėl antstolių veiksmų apskundimo priskirtinos bendrosios kompetencijos teismams.

Praktikoje kyla problema, kaip nustatyti momentą, iki kurio gali būti paduotas skundas dėl antstolių veiksmų. Vertindami teisinį reglamentavimą ir teisminę praktiką autoriai daro išvadą, kad skundas gali būti paduotas iki vykdymo veiksmų užbaigimo.

Pagrindinės sąvokos: civilinis procesas, bylos dėl antstolių veiksmų, vykdymo procesas.

Numatyti keli CPK vykdymo proceso dalyvių pažeistų teisių gynimo būdai. Pirmiausia paduodant skundą dėl antstolių veiksmų. Šios kategorijos bylų su vykdymo procesu susijusioje teisminėje praktikoje yra daugiausia. Tačiau šių bylų teisminis nagrinėjimas turi tam tikrų ypatumų. Esant ypač gausiai ir įvairiai teismo sprendimų vykdymo proceso praktikai CPK pateiktas reglamentavimas yra nepakankamas. Todėl esamas spragas bandoma šalinti teismine praktika.

Lietuvos CPK nustatyti skundų dėl antstolių veiksmų nagrinėjimo procesinio reglamentavimo ypatumai mokslinėje literatūroje nebuvo nagrinėti. Šis reglamentavimas prabėgomis buvo apžvelgtas CPK vadovėlyje [2]. Kai kurie probleminiai klausimai, susiję su skundų dėl antstolių veiksmų nagrinėjimo teritorinio teisingumo klausimais, buvo aptarti V. Višinskio straipsnyje „Teismo sprendimo vykdymo vieta“ [3].

Straipsnio tikslas – iškelti civilinių bylų dėl antstolių veiksmų teisinio reglamentavimo problemas, iš-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros vedėjas, profesorius.

** Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros docentas.

*** Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros lektorė.

nagrinėti susiklosčiusią teisminę praktiką, pasiūlyti problemų sprendimo būdus.

Tyrimo objektas. Straipsnyje nagrinėjami bylų dėl antstolių veiksmų proceso subjektai, šių bylų objektas, dalykas, su tuo susijusi rūšinio ir teritorinio teisingumo problematika. Nagrinėjant iškeltas problemas remiamasi Lietuvos CPK, Teismo sprendimų vykdymo instrukcija, kitais įstatymais, nagrinėjama teisminė praktika.

Tyrimas atliktas taikant lyginamosios teisėtyros, loginį sisteminę analizę, istorinį ir modeliavimo metodus.

1. CPK 510 straipsnis nustato skundo dėl antstolio procesinių veiksmų atsisakymo atlikti procesinius veiksmus padavimo tvarką.

Pagal Lietuvos Respublikos antstolių įstatymą [4] teismo sprendimų vykdymo procesinius veiksmus gali atlikti ne tik antstolis, bet ir antstolio padėjėjas bei antstolio atstovas. Todėl nors CPK to ir nenustato, skundo objektas gali būti ne tik antstolio, bet ir antstolio padėjėjo ar antstolio atstovo atlikti procesiniai veiksmai. Antstolio padėjėjas veikia antstolio vardu, todėl jo atlikti procesiniai veiksmai turi būti skundžiami tokia pačia tvarka kaip ir antstolio procesiniai veiksmai. Antstolio atstovas veikia procese savo vardu, todėl jo atlikti procesiniai veiksmai skundžiami kaip paties antstolio atstovo veiksmai.

Pagal CPK 510 straipsnio 1 dalį skundo objektas gali būti tik antstolio atliekami procesiniai veiksmai arba atsisakymas procesinius veiksmus atlikti. Kyla klausimas, kokie antstolio veiksmai turi būti laikomi procesiniais veiksmais. Tokia problema nekilo, kol galiojo 1964 m. redakcijos CPK [5] bei Teismo antstolių įstatymas [6]. Pagal šiuos įstatymus antstoliai galėjo atlikti tik procesinius veiksmus. 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Antstolių įstatymas skiria antstolio veiklą į antstolio vykdomas funkcijas ir antstolio teikiamas paslaugas.

Kyla klausimas, ar antstolio teikiamos paslaugos gali būti laikomos procesiniais veiksmais. Pagal Antstolių įstatymo 21 straipsnio 2 dalį antstolis teikia paslaugas saugodamas (administruodamas) turtą vykdymo procese, konstatuodamas faktines aplinkybes nesant teismo pavedimo, perduodamas ir įteikdamas dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims nesant teismo pavedimo, teikdamas teisinę konsultacijas, aukciono tvarka realizuodamas įkeistą kilnojamąjį turtą, tarpininkaudamas vykdant turtes prievoles.

Antstolio teikiamų paslaugų CPK nereglamentuoja, nors kai kurios antstolio teikiamos paslaugos tam tikrais atvejais gali sukelti procesines pasekmes. Pavyzdžiui, antstolis, teikdamas paslaugas, gali konstatuoti faktines aplinkybes nesant teismo pavedimo. Tokiu atveju antstolio surašytas faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas turi tokią pačią teisinę galią kaip ir faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas, surašytas remiantis CPK 635 straipsniu. Tačiau toks faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas sukeltų teisinę pasekmę tik tuo atveju, jeigu būtų pateiktas kaip įrodymas civilinėje byloje. Kitos antstolio teikiamos paslaugos – piliečių

konsultavimas, turto saugojimas, tarpininkavimas išieškant skolas ir kai kurios kitos – yra akivaizdžiai komercinio pobūdžio ir nesukelia procesinių pasekmių. Tokie antstolio veiksmai negali būti skundo dėl antstolio veiksmų objektai. Pažeistos teisės antstoliui teikiant paslaugas gali būti ginamos bendra tvarka užvedant civilinę bylą ginčo teisenos tvarka.

CPK 634 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad antstolis vykdo šio CPK 587 straipsnyje nurodytus vykdomuosius dokumentus, konstatuoja faktines aplinkybes, teismo pavedimu įteikia teismo šaukimus ir kitus procesinius dokumentus. Tačiau Antstolių įstatymas, nustatydamas antstolio funkcijas, išplečia antstolio atliekamų procesinių veiksmų ratą. Pagal Antstolių įstatymo 21 straipsnio 1 dalį antstolis atlieka savo funkcijas vykdydamas įstatymų nustatytus vykdomuosius dokumentus, teismo pavedimu konstatuodamas faktines aplinkybes, perduodamas ir įteikdamas dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims, atlikdamas kitas įstatymų nustatytas funkcijas. Dėl šių antstolio procesinių veiksmų gali būti paduotas skundas CPK 510 straipsnio nustatyta tvarka.

Civilinio kodekso [7] 5.39 straipsnio 2 dalis nustato, kad testamentą vykdytojas arba palikimo administratorius savo nuožiūra turi teisę, o įpėdinio reikalavimu privalo teismo prašyti palikimo apyrašo sudarymą perduoti teismo¹ antstoliui. Todėl antstolio veiksmai, susiję su tokio apyrašo sudarymu, gali būti skundžiami paduodant skundą CPK 510 straipsnyje numatyta tvarka. Be to, pagal Bausmių vykdymo kodekso [8] 183 straipsnio 4 ir 5 dalis teismo nuosprendžiu paskirtas baudas, juridinio asmens veiklos apribojimo ir juridinio asmens likvidavimo bausmes vykdančių antstolių veiksmai ir sprendimai skundžiami antstolio veiklos teritorijos apylinkės teismui CPK nustatyta tvarka. Todėl dėl tokių antstolio veiksmų taip pat gali būti paduotas skundas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja praktiką, kad antstolio veiksmai, padaryti teikiant paslaugas, negali būti skundžiami paduodant skundą CPK 510 straipsnio nustatyta tvarka.

Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nurodė [9], kad CPK 27 straipsnis nustato, jog antstolio veiksmų teisėtumą CPK nustatyta tvarka kontroliuoja teismas. Pagal CPK 510 straipsnio 1 dalį teismui gali būti skundžiami antstolių procesiniai veiksmai arba atsisakymas procesinius veiksmus atlikti. Antstolio atliekami procesiniai veiksmai, dėl kurių skundai nagrinėjami ypatingosios teisenos tvarka, išvardyti CPK 634 straipsnyje. Tai veiksmai, susiję su vykdymo procesu pagal pateiktus vykdymo dokumentus (CPK 587 str.). 2002 m. gegužės 9 d. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 21 straipsnyje aptartos antstolio funkcijos ir kita veikla. Šiame straipsnyje atskirti antstolių veiksmai, atliekami teismo pavedimu (21 str. 1 d.), ir antstolio teikiamos paslaugos (21 str. 2 d.). To paties įstatymo 23 straipsnio 4 dalyje aptarta antstolio veikla

¹ Civiliniame kodekse vartojama sąvoka ne „antstolis“, o „teismo antstolis“ (autorių pastaba).

konstatuojant faktines aplinkybes fizinių ar juridinių asmenų prašymu, t. y. antstoliui atliekant paslaugas, o 5 dalyje nurodyta, kad teismo pavedimu faktinės aplinkybės konstatuojamos CPK nustatyta tvarka.

Minėtų normų analizė leidžia spręsti, kad įstatymo leidėjas aiškiai atribojo procesinius veiksmus, skundžiamus CPK ypatingosios teisenos tvarka, ir kitus antstolių veiksmus, kurie ypatingosios teisenos tvarka neskundžiami.

Vykdomo procese antstolis gali atlikti procesinius veiksmus įvairiomis formomis – surašydamas rašytinį patvarkymą, rezoliuciją, duodamas žodinių potvarkį arba tiesiog fiziškai atlikdamas veiksmą, pavyzdžiui, apžiūrėdamas skolininko gyvenamąją patalpą. Kyla klausimas, kokia forma atliktas antstolio veiksmas gali būti skundo objektas. CPK dėl skundžiamo veiksmo atlikimo formos nenustato jokių reikalavimų, todėl skundžiamas gali būti bet kokia forma atliktas antstolio procesinis veiksmas.

Aukščiausiasis Teismas formuoja praktiką, kad skundo dalyku gali būti antstolio raštas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija, nagrinėdama civilinę bylą [10] kasacine tvarka, nurodė, kad „... 2004 m. balandžio 20 d. rašte antstolis, įvertinęs banko pateiktus argumentus dėl skolininko Sąskaitos įkeitimo pagal Kreditavimo sutartį, padarė išvadą, kad įkeitimo sutartis yra negaliojanti, ir todėl lėšos turi būti areštuojamos ir perduodamos į banko sąskaitą. Laikytina, kad šiuo raštu antstolis, pateikdamas teisinį banko sąskaitos įkeitimo vertinimą ir nukreipdamas išieškojimą į įkeistą turtą, šioje vykdomojoje byloje atliko procesinį veiksmą, kuris gali būti skundžiamas CPK XXXI skyriaus nustatyta tvarka, nors šis veiksmas nebuvo įformintas kaip antstolio patvarkymas (CPK 613 str. 1 ir 2 d.)“.

Kaip minėta, gali būti skundžiamas bet kokia forma atliktas antstolio procesinis veiksmas, tačiau teise kreiptis į teismą su skundu dėl antstolio veiksmų negali būti piktnaudžiaujama ir ši teisė negali būti suabsoliutinta. Jei besikreipiantis į teismą asmuo nenurodo konkrečių subjektinių teisių arba teisėtų interesų, kuriuos būtina ginti, toks asmuo pagal CPK 5 straipsnio 1 dalį iš esmės nėra suinteresuotas asmuo. Reikia visiškai pritarti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamai teisminei praktikai, kad tokiu atveju skundą turi būti atsisakyta priimti [11].

CPK XXXI skyriaus nustatyta tvarka gali būti skundžiamas atsisakymas procesinius veiksmus atlikti. Atsisakymas atlikti procesinius veiksmus turėtų būti suprantamas ne kaip neveikimas, o kaip aktyvus veiksmas, t. y. jeigu savo potvarkiu, raštu arba veiksmais antstolis atsisako atlikti procesinį veiksmą, kurį atlikti įpareigoja įstatymas ar kitas teisės aktas arba įstatymo ar kito teisės akto pagrindu prašo atlikti vykdomo proceso dalyvis. Tačiau jeigu per įstatymo nustatytą terminą arba jeigu įstatymas procesinio veiksmo atlikimo termino nenustato – per protingą terminą antstolis neatlieka atitinkamo procesinio veiksmo, jo neveikimas gali būti traktuojamas kaip atsisakymas atlikti procesinį veiksmą ir gali būti skundžiamas CPK XXXI skyriaus nustatyta tvarka. Tokiu atveju pažeidimas yra tęstinis ir CPK 512

straipsnyje numatytas skundo padavimo naikinamasis 30 dienų terminas gali būti pradėtas skaičiuoti tik nuo pažeidimo pašalinimo dienos.

2. Skundą dėl antstolio veiksmų gali paduoti asmenys, tiesiogiai dalyvaujantys vykdomo procese, kurių teisės arba teisėtus interesus sprendimo vykdomo proceso metu pažeidžia antstolis, atlikdamas vykdomo veiksmus arba jų neatlikdamas. Tai išieškotojas, skolininkas, įkaito davėjas, varžytynėse dalyvaujantys asmenys, skolininko darbdavys, vykdamas antstolio potvarkį dėl išskaitų iš darbo užmokesčio ir pan.

Kiti asmenys, kurie nepripažįstami tiesiogiai dalyvaujantys vykdomo procese, savo teises gina ginčo teisenos tvarka, pareikšdami ieškinį dėl civilinės teisės ir skųsti antstolių veiksmus teisės neturi. Jeigu ginčas susijęs su turto, iš kurio išieškoma, priklausymu, gali būti reiškiamas ieškinys CPK 603 straipsnio pagrindu.

Kaip minėta, skundo objektas gali būti ne tik antstolio, bet ir antstolio padėjėjo arba antstolio atstovo atlikti procesiniai veiksmai, todėl procese asmeniu, kurio veiksmai skundžiami, gali būti antstolis arba antstolio atstovas.

Yra tam tikrų ypatumų nustatant antstolio atstovus, galinčius atstovauti antstoliui civiliniame procese, taip pat ir nagrinėjant skundus dėl antstolio veiksmų. Antstolio (antstolių) kontora yra antstolio (antstolių) darbo vieta ir ji nėra civilinių teisinių santykių subjektas (Antstolių įstatymo 18 str. 1, 2 d.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja praktiką, kad „... antstolio (antstolių) kontora yra antstolio (antstolių) darbo vieta ir ji nėra civilinių teisinių santykių subjektas (Antstolių įstatymo 18 str. 1, 2 d.). Vadinasi, atlikdamas įstatymų nustatytas funkcijas, antstolis veikia kaip fizinis asmuo, todėl antstolių atstovams teisme pagal pavedimą turi būti taikomos CPK taisyklės, reglamentuojančios atstovavimą fiziniams, o ne juridiniams asmenims. Tai reiškia, kad antstolių atstovais teismuose nagrinėjant civilines bylas pagal skundus dėl antstolių veiksmų arba pareiškimus vykdomo procese gali būti CPK 56 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktuose nurodyti asmenys, t. y. advokatai ir (ar) advokatų padėjėjai. Atstovauti antstolio interesams teisme gali ir Antstolių įstatymo nustatyta tvarka paskirtas antstolio atstovas arba antstolių pavaduojantis antstolis (Antstolių įstatymo 35, 36 str.). Tokiu atveju teismui turi būti pateiktas teisingumo ministro įsakymas dėl antstolio paskyrimo antstolio atstovu arba pavaduojančiu antstoliu (Antstolių įstatymo 34 str. 1 d.). Atlikdamas įstatymų nustatytas funkcijas, antstolis veikia kaip fizinis asmuo, todėl antstolių atstovams teisme pagal pavedimą turi būti taikomos CPK taisyklės, reglamentuojančios atstovavimą fiziniams, o ne juridiniams asmenims“ [12].

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal CPK 599 straipsnį išieškotojo ar skolininko atstovais vykdomo procese gali būti advokatai, jų padėjėjai arba kiti asmenys, kurių įgaliojimai įforminti CPK 55 ir 57 straipsniuose nustatyta tvarka, t. y. atstovams vykdomo procese keliami tik įgaliojimo formos reikalavimai. Tačiau CPK 599 straipsnis reglamentuoja atstovavimą tik vykdomo procese. Todėl jeigu paduodamas skundas dėl antstolio veiksmų, skun-

da paduodančio skolininko ar išieškotojo atstovo įgaliojimai turi atitikti CPK 54–56 straipsnių reikalavimus.

3. CPK 510 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad skundas pateikiamas tam apylinkės teismui, kurio veiklos teritorijoje veikia antstolis. Iš CPK ir Antstolių įstatymo normų neaišku, kaip reikėtų suprasti sąvoką „veikia“ antstolis. Tiesiogine prasme sąvoką „veikia“ reikėtų suprasti kaip antstolio procesinių vykdymo veiksmų faktinio atlikimo vietą, nes antstolio teikiamoms paslaugoms teritorinis ribojimas netaikomas.

Iki 2003 m. galiojusio Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymo 4 straipsnio 2 dalies buvo nustatyta, kad teismo antstolių kontorų veiklos teritorijos sutampa su apylinkės teismų, prie kurių yra teismo antstolių kontoros, veiklos teritorijomis. Esant tokiam reglamentavimui buvo aišku, kuris teismas nagrinėja skundus, susijusius su antstolio atliekamais vykdymo veiksmais.

Pagal dabar galiojančio Antstolių įstatymo 26 straipsnį antstolio veiklos teritorija sutampa su vienos ar kelių apylinkių teismų veiklos teritorija. Antstolio veiklos teritoriją nustato teisingumo ministras. Teisingumo ministras antstolių veiklos teritorijas nustatė 2002 m. liepos 8 d. įsakymu [13]. Kai kurių antstolių veiklos teritorijos sutampa su dviem, trijų ir net keturių apylinkių teismų teritorijomis. Pavyzdžiui, Kauno miesto ir Kauno rajono; Vilniaus miesto 3, 4 ir Vilniaus rajono; Akmenės, Mažeikių ir Skuodo rajonų; Klaipėdos, Palangos miestų, Klaipėdos ir Kretingos rajonų apylinkių teismų veiklos teritorijos ir pan. Todėl kyla klausimas, kuris apylinkės teismas turi nagrinėti skundus dėl antstolio veiksmų tais atvejais, kai vykdymo veiksmai atliekami kelių apylinkių teismų veiklos teritorijose.

Kaip pažymėjo savo straipsnyje V. Višinskis [3], neaiškus reglamentavimas sudarė prielaidas piktnaudžiauti, o praktikoje neretai pasitaikydavo atveju, kai antstolis pateikdavo tvirtinti turto pardavimo iš varžytynių aktą vienam apylinkės teismui, o suinteresuoti asmenys skundą dėl to paties akto pripažinimo negaliojančiu pateikdavo kitam apylinkės teismui. Tai paskatino teisingumo ministrą spręsti problemą Sprendimų vykdymo instrukcijoje išaiškinant, kuriam apylinkės teismui teisingi klausimai, susiję su antstolio procesinių veiksmų kontrole bei skundais dėl antstolio veiksmų, kai vykdymo veiksmai atliekami kelių apylinkės teismų teritorijose. Teisingumo ministras 2003 m. rugsėjo 30 d. įsakymu [14] Nr. 242 „Dėl teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. 432 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo ir patvarkymų vykdyti vykdomąjį dokumentą formų patvirtinimo“ pakeitė Instrukcijos 2 punktą ir išdėstė jį taip:

„Tuo atveju, kai vykdymo veiksmai atliekami kelių apylinkės teismų teritorijose, antstolio procesinius veiksmus kontroliuoja, skundus dėl antstolio veiksmų nagrinėja apylinkės teismo, kurio teritorijoje yra pirminė vykdomojo dokumento vykdymo vieta, teisėjas. Pirmine vykdymo vieta yra laikoma vykdymo vieta, pagal kurią priimamas vykdyti vykdomasis dokumentas“².

Teigiama, kad pakeitimas išsprendė problemą ir visus vykdymo procese kylančius klausimus turi spręsti tas apylinkės teismas, pagal kurio teritoriją pirmą kartą buvo priimtas vykdyti vykdomasis dokumentas.

Taip ši Instrukcijos reglamentavimą suprato ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, savo 2004 m. spalio 7 d. konsultacijoje išaiškindamas, kad „... kai antstolis vykdymo veiksmus atlieka ne tik toje veiklos teritorijoje, pagal kurią išieškotojo pateiktas ir antstolio priimtas vykdyti vykdomasis dokumentas, bet ir kitose jo aptarnaujamos teritorijose, kurios yra kitų apylinkės teismų veiklos teritorijose, taigi kai vykdymo veiksmus jis atlieka kelių apylinkių teismų veiklos teritorijose (pvz., vykdomasis dokumentas priimtas vykdyti pagal skolininko fizinio asmens darbo vietą, patenkančią į vieno apylinkės teismo veiklos teritoriją, o vykdymo veiksmai taip pat atliekami skolininkui priklausančio turto buvimo vietoje, kuri jau yra kito apylinkės teismo veiklos teritorijoje), apylinkės teismas, įgaliotas kontroliuoti antstolio atliekamų vykdymo veiksmų teisėtumą, nesikeičia. Taigi nors vykdymo veiksmai atliekami kelių apylinkės teismų veiklos teritorijose, antstolio procesinės veiklos teisėtumo kontrolė išlieka apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje yra pirminė vykdymo vieta (CPK 590 str. 1, 2 d.), o aptariamuoju atveju – skolininko fizinio asmens darbo vieta, prerogatyva (teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432 patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 2 punktas). ...“ [15].

Nagrinėjamu atveju Instrukcijoje sureguliuoti CPK nereglamentuoti teisiniai santykiai, įvesta „pirminės vykdymo vietos“ sąvoka. Todėl yra pagrįstas manyti, kad pirminės vykdymo vietos teisinis reglamentavimas ne nustato vykdymo proceso normų taikymo tvarką, o reguliuoja teisinius santykius, kuriuos turi reguliuoti CPK. Be to, naujasis reglamentavimas neišsprendžia visų problemų, nes kai kurie suinteresuoti asmenys neturi procesinių galimybių sužinoti, kur yra pirminė vykdymo vieta. Pavyzdžiui, varžytynių dalyvis, asmuo, kurio turtas areštuotas vykdomojoje byloje, skolininko darbdavys ir kiti neturi procesinės teisės susipažinti su vykdomąja byla ir nustatyti, kur yra vykdymo vieta, pagal kurią priimamas vykdyti vykdomasis dokumentas. Todėl ginti tokių asmenų teises sunku.

Nepriklausomai nuo to, dėl kokios kompetencijos teismo (bendrojo ar administracinio) sprendimo vykdymo paduodamas skundas dėl antstolio veiksmų, tokį skundą nagrinėja bendrosios kompetencijos apylinkės teismas. Administraciniai teismai skundų dėl antstolio veiksmų nenagrinėja. Tai patvirtina teisminė praktika:

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, nagrinėdama bylą apeliacine tvarka, nurodė, kad „pareiškėjo reikalavimas yra kildinamas iš antstolio procesinių veiksmų sprendimo vykdymo procese. Vadovaujantis ABTĮ 16 straipsnio 2 dalies nuostatomis, administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti

² Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patviri-

nimo“ išgaliojo naujos redakcijos sprendimų vykdymo instrukcija, tačiau jos 3 punkte nustatyta tokia pati pirminė vykdymo vietą nustatančių reglamentacija.

antstolių procesinių veiksmų, susijusių su sprendimų vykdymu. Vadovaujantis CPK 510 straipsniu, skundai dėl antstolių procesinių veiksmų ar atsisakymo juos atlikti nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme“ [16].

Nepiniginio pobūdžio administracinių teismų sprendimų vykdymas neretai yra specifinio pobūdžio ir bendrosios kompetencijos teismams kyla problemų kontroliuojant šių sprendimų vykdymą.

Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo [17] 97 straipsnį įsiteisėjusio teismo sprendimo, kuriuo skundas (prašymas) patenkinamas, nuorašas nusiunčiamas vykdyti administravimo subjektui, kurio veiksmai arba neveikimas buvo apskūsti, taip pat pareiškėjui. Tuo iš esmės skiriasi pati administracinių teismų sprendimų pateikimo vykdyti tvarka, kuri nesiejama su išieškotojo valia. Ir tik tuo atveju, jeigu per penkiolika dienų arba per teismo nustatytą terminą sprendimas neįvykdomas, pareiškėjo prašymu atitinkamas administracinis teismas išduoda jam vykdomąjį raštą kartu nurodydamas jį vykdyti teismo antstolių kontorai prie apylinkės teismo pagal atsakovo buveinės vietą CPK nustatyta tvarka.

Bendrosios kompetencijos teismui neturint išnagrinėtos bylos, kurios pagrindu išduotas vykdomasis raštas, neretai sunku operatyviai spręsti vykdymo procese kylančius klausimus, todėl nepiniginio pobūdžio administracinių bylų vykdymo procesą turėtų kontroliuoti administraciniai teismai ir šių kategorijų bylose jiems turėtų būti teisingi skundai dėl antstolio veiksmų.

3. Skundais dėl antstolio procesinių veiksmų siekiama apginti vykdymo proceso dalyvių procesines teises. Pasibaigus vykdymo procesui, baigiasi visų proceso dalyvių – antstolio ir vykdymo proceso šalių – teisinis statusas, susijęs su vykdymo procesu. Pasibaigus procesui antstolis, kurio veiksmų skundimo tvarką nustato CPK 510 straipsnis, realiai negali ištaisyti trūkumų, todėl paduotas skundas nepasiektų tikslo – apginti pažeistą teisę. Todėl skundai dėl antstolio veiksmų negali būti paduodami, kai vykdymo procesas jau pasibaigęs. Tokiais atvejais pažeistos teisės gali būti ginamos pareiškiant ieškinį ginčo teisenos tvarka.

Skundas dėl antstolių veiksmų gali būti paduodamas ne vėliau kaip per dešimt dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti, bet ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo skundžiamo veiksmo atlikimo.

Praktikoje kyla klausimų, ar CPK 512 straipsnyje nustatytas procesinis terminas paduoti skundą dėl antstolių ar notarinių veiksmų per dešimt dienų, bet ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo skundžiamo veiksmo atlikimo gali būti atnaujinamas CPK 78 straipsnio tvarka. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2003 m. birželio 26 d. konsultacijoje išaiškino [18], kad CPK 512 straipsnyje nustatytas dešimties dienų skundų dėl antstolių arba notarinių veiksmų padavimo terminas, kuris skaičiuotinas nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti, nėra naikinamas, todėl asmeniui, ši terminą praleidusiam dėl prižasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, CPK

78 straipsnyje nustatyta tvarka praleistas terminas gali būti atnaujintas. CPK 78 straipsnio 1 dalyje nenurodomi kriterijai pripažinti procesinio termino praleidimo priežastis svarbiomis. Tokiomis priežastimis pripažįstamos konkrečios faktinės aplinkybės, sudariusios kliūtis asmeniui nustatyti terminu atlikti procesinį veiksma. Tokių aplinkybių vertinimas ir pripažinimas svarbiomis termino praleidimo priežastimis yra teismo diskrecijos teisė, todėl teismas ši klausimą privalo spręsti atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, vadovaudamasis teisingumo ir protingumo kriterijais (CPK 3 str. 7 d.).

Tuo tarpu pasibaigus CPK 512 straipsnyje nustatytam trisdešimties dienų terminui suinteresuotas asmuo netenka teisės paduoti teismui skundą dėl antstolių arba notarinių veiksmų. Taigi jeigu nuo skundžiamo antstolio arba notarinio veiksmo atlikimo praėjo daugiau kaip trisdešimt dienų, skūsti teismui tokį veiksma jau negalima. Skundas, paduotas teismui, praleidus ši trisdešimties dienų terminą, yra nenagrinėtinas teisme, todėl ši skundą teismas turi atsisakyti priimti (CPK 137 str. 2 d. 1 p., 443 str. 1 d.).

Tačiau būtina pažymėti, kad teisminė praktika šiuo klausimu nevienareikšmė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, 2005 m. lapkričio 23 d. išnagrinėjusi bylą kasacine tvarka, nurodė, kad iš esmės CPK 512 straipsnyje nustatytas terminas atlieka tą pačią funkcija kaip senaties terminas (CK 1.124 str.). Skundą dėl antstolio veiksmų, įpareigojant M. B. atlikti tam tikrus veiksmus, teismas priėmė ir CPK 512 straipsnio termino netaikė. Antstolė atsiliepime dėl skundo neprašė taikyti šio termino sprendžiant skundą dėl jos atlikto vykdymo veiksmo, nagrinėjant bylą teismo posėdyje nedalyvavo, todėl kolegija sprendžia, kad skundas negali būti atmetas tuo pagrindu, jog praleistas CPK 512 straipsnyje nustatytas 30 dienų terminas, nes pareiškėja ir antstolis byloje turi lygias procesines teises (CPK 17 str.). Tais atvejais, kai antstolis, kurio veiksmai apskūsti, nesiremia termino paduoti skundą praleidimu, teismas šio termino negali taikyti, nes pažeistų šalių procesinį lygiateisiškumą (CPK 21 str., CK 1.126 str. 2 d.) [19].

Mūsų nuomone, prilyginti naikinamojo procesinio termino praleidimo pasekmes materialiniams santykiams taikomam ieškininės senaties terminui neteisinga.

Trumpas antstolio veiksmų apskundimo terminas paaiškinamas siekiu neužvilinti vykdymo proceso. Įsiteisėjęs teismo sprendimas turi būti įvykdytas per kiek įmanoma trumpesnę laiką ir kuo ekonomiškiau (CPK 7 str.). Vykdymo procese dalyvaujantys asmenys turi domėtis vykdymo eiga, sąžiningai naudotis savo procesinėmis teisėmis ir operatyviai reaguoti į pastebėtus pažeidimus. Be to, vykdymo procesas vyksta nuosekliai. Atlikus vienus vykdymo veiksmus, imamasi kitų vykdymo veiksmų. Todėl jeigu skundas paduodamas praėjus ilgesniam laiko tarpui, neretai nebūna galimybės ištaisyti klaidą.

Procesinių terminų praleidimas sukelia teises pasekmes. Pagal CPK 75 straipsnio 1 dalį procesinio termino pabaigos pasekmė – asmens paduoto procesinio dokumento gražinimas, o ne šiame dokumente išdėstytu

asmens prašymų atmetimas. Dalyvaujančio byloje asmens prašymas, jo pagrįstumas gali ir turi būti sprendžiami tik teismui išnagrinėjus visas bylos aplinkybes ir pritaikius konkrečias normas, reglamentuojančias atitinkamą teisinį santykį.

4. Skundai dėl antstolių veiksmų žyminiu mokesčiu neapmokestinami. Pagal CPK 443 straipsnio 6 dalį dalyvaujančių byloje asmenų bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos. Tačiau tais atvejais, kai dalyvaujančių byloje asmenų suinteresuotumas bylos baigtimi yra skirtingas arba jų interesai yra priešingi, teismas gali proporcingai padalyti turėtas bylinėjimosi išlaidas arba jų atlyginimą priteisti iš dalyvavusio byloje asmens, kurio pareiškimas atmestas.

Skundo padavimas vykdymo veiksmų nesustabdo, tačiau teismas, jeigu pripažįsta tai esant reikalinga, turi teisę vykdymo veiksmus sustabdyti nagrinėdamas šį klausimą rašytinio proceso tvarka. CPK 510 straipsnyje numatyta teismo teisė sustabdyti vykdomąją bylą nėra savarankiškas vykdomosios bylos sustabdymo pagrindas. Šią teisę teismas gali įgyvendinti taikydamas laikinąsias apsaugos priemones. Pagal CPK 145 straipsnio 1 dalies 10 punktą teismas gali sustabdyti išieškojimą vykdymo procese.

Pažeistos asmens teisės vykdymo procese gali būti ginamos keliais būdais: paduodant skundą dėl antstolio veiksmų ir pareiškiant ieškinį ginčo teisenos tvarka. Toks teisių gynimo būdas vienas kitam neprieštarauja. CPK 510 straipsnio 4 dalyje patikslinamos skundo dėl antstolio veiksmų apskundimo nepadavimo pasekmės: šiame straipsnyje numatyto skundo nepadavimas neatima teisės kreiptis į teismą dėl antstolio neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo. Net ir tais atvejais, kai paduota skundą dėl antstolio veiksmų teismas atmeta, tai nėra kliūtis kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo.

Bylų, susijusių su skundais dėl antstolių veiksmų nagrinėjimo, procesinius ypatumus nustato CPK 443 straipsnis. Ir civilinio proceso teisės doktrinoje, ir teismų praktikoje pripažįstama, kad ypatingosios teisenos bylos yra nedispozityvios bylos, t. y. šiose bylose teismas turi būti aktyvus (CPK 179 str. 2 d.), nes pagal CPK 443 straipsnio 8 dalį nagrinėjantis bylą teismas turi imtis visų būtinų priemonių, kad būtų visapusiškai išaiškintos visos bylos aplinkybės.

Jeigu yra paduotas skundas dėl antstolių veiksmų, susijusių su varžytynėmis, klausimas dėl turto pardavimo iš varžytynių akto tvirtinimo nagrinėjamas teismo posėdyje. Tame pačiame teismo posėdyje išnagrinėjami skundai dėl antstolio veiksmų parduodant turtą iš varžytynių. Apie teismo posėdžio vietą ir laiką pranešama antstoliui, išieškotojui, skolininkui, turtą varžytynėse nupirkusiam asmeniui ir skundus padavusiems asmenims, tačiau jų neatvykimas netrukdo nagrinėti bylą. Klausimas dėl varžytynių akto tvirtinimo ir skundai dėl antstolio veiksmų išsprendžiami ta pačia teismo nutartimi (CPK 725 str. 2 ir 3 d.).

Bylą dėl antstolio veiksmų teismas išsprendžia nutartimi. Patenkinęs skundą teismas antstolio veiksmą panaikina ir įpareigoja veiksmą atlikti.

IŠVADOS

1. Antstolio veiksmai teikiant paslaugas negali būti skundo dėl antstolio veiksmų objektas.

2. Gali būti skundžiamas bet kokia forma atliktas antstolio procesinis veiksmas.

3. Skundą dėl antstolio veiksmų gali paduoti asmenys, tiesiogiai dalyvaujantys vykdymo procese, kurių teisės arba teisėtus interesus sprendimo vykdymo proceso metu pažeidžia antstolis, atlikdamas vykdymo veiksmus arba jų neatlikdamas. Tai išieškotojas, skolininkas, įkaito davėjas, varžytynėse dalyvaujantys asmenys, skolininko darbdavys, vykdamas antstolio potvarkį dėl išskaitų iš darbo užmokesčio, ir kt.

4. Nepiniginio pobūdžio administracinių bylų vykdymo procesą turėtų kontroliuoti administraciniai teismai ir šių kategorijų bylose jiems turėtų būti teisingi ginčai dėl antstolio veiksmų.

5. Skundai dėl antstolio veiksmų negali būti paduodami, jei vykdymo procesas jau pasibaigęs. Tokiais atvejais pažeistos teisės gali būti ginamos pareiškiant ieškinį ginčo teisenos tvarka.

LITERATŪRA

1. **Lietuvos Respublikos** civilinio proceso kodeksas. – Vilnius, 2002.
2. **Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V.** Civilinio proceso teisė. – Vilnius, 2005. T. II.
3. **Višinskis V.** Teismo sprendimo vykdymo vieta // Jurisprudencija. 2006. Nr. 1(79).
4. **Lietuvos Respublikos** antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 53-2042.
5. **Lietuvos Respublikos** civilinio proceso kodeksas. – Vilnius, 2000.
6. **Lietuvos Respublikos** teismo antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 92-2846.
7. **Lietuvos Respublikos** civilinis kodeksas. – Vilnius, 2000.
8. **Lietuvos Respublikos** Bausmių vykdymo kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 73-3084.
9. Žr. **Lietuvos** Aukščiausiojo Teismo civilinė byla Nr. 3K-3-524/2005.
10. Žr. **Lietuvos** Aukščiausiojo Teismo nutartis, civilinė byla Nr. 3K-3-1/2005.
11. **Lietuvos** Aukščiausiojo Teismo civilinė byla Nr. 3K-3-129/2006.
12. **Lietuvos** Aukščiausiojo Teismo civilinė byla Nr. 3K-3-18/2005.
13. **Lietuvos Respublikos** teisingumo ministro 2002 m. liepos 8 d. įsakymas Nr. 202 „Dėl teisės aktų, numatytų Lietuvos Respublikos antstolių įstatyme bei šio įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatyme, patvirtinimo // Valstybės žinios. 2002. Nr. 71.
14. **Lietuvos Respublikos** teisingumo ministro 2003 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. 242 „Dėl teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. 432 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo ir patvarkymų vykdyti vykdomąjį do-

kumentą formų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 94.

15. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 432 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 3.
16. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracinė byla Nr. AS 15- 66 / 2006.
17. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 13-308; 2000. Nr. 85- 2566.
18. Žr. Teismų praktika. 2003. Nr. 19.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinė byla Nr. 3 K-3-603/2005.

THE COMPLAINT OF THE PROCEDURAL ACTIONS OF BAILIFF

Stasys Vėlyvis *

Vigintas Višinskis **

Inga Žalėnienė ***

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

The Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania provides several ways to defend the infringed rights. One of them is to hear the civil case by summary trial. Judicial proceedings of civil cases in summary trial are performed following simplified procedural requirements; the court plays an active role during such procedure, and hearing of such cases usually takes less time than procedure by litigation. Actions of bailiff can be complained using summary proceeding.

Procedure of submission of complaints for bailiff's actions is regulated by articles 510-513 of the Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania. Non-comprehensive legal regulation brings a lot of problems to judicial practice.

In this article the authors analyse subjects of a complaint for bailiff's actions as well as objects of the complaint. In Lithuania, bailiff's activity is divided into functions that bailiff performs and services that he provides. A bailiff performs his functions executing legal executive documents, by the order of court fixing actual circumstances or passing and handing over documents to persons and entities situated in Lithuania, performing other functions provided in legal acts. A bailiff provides services saving (administrating) property in execution process, fixing actual circumstances in absence of court order, passing and handing over documents to persons and entities situated in Lithuania in absence of court order, providing legal consultancy, selling movable pro-

perty at pawn at an auction, mediating in execution of obligations. The authors of the article draw the conclusion that only bailiff's actions performed as a function of bailiff can be complained by the procedure provided in the article 510 of the Civil Process Code.

The Civil Process Code does not provide with a range of subjects that can submit a complaint for bailiff's actions. A complaint for bailiff's actions can be submitted by a person directly participating in execution process whose rights or legal interests are infringed by a bailiff performing or non-performing procedural actions during an execution of judicial decision. Such a person may be an executor, a debtor, a provider of gage, a person participating in auction, an employer of the debtor executing bailiff's order concerning attachment of earnings etc.

A complaint can be submitted only for procedural actions performed by bailiff or rejection to perform procedural actions. On the ground of judicial practice, the authors make a conclusion that any form of execution of bailiff's procedural action can be complained. The Civil Process Code provides that it is possible to complain a rejection to perform procedural actions. Rejection to perform procedural actions shall be considered not inactive but an active operation.

Insufficiently clear regulation of territorial and dispositional jurisdiction of complaints for bailiff's actions as well as period for submission of the complaint aggravate a defence of infringed rights. The authors analyse the Civil Procedure Code, Instruction of execution of judicial decision, and judicial practice, regulating territorial jurisdiction. It is concluded in the article that following the principles of dispositional jurisdiction cases for complaints for bailiff's actions shall be heard by courts of common law. However procedure of execution of non-pecuniary administrative cases should be controlled by administrative courts and within this category of cases complaints for bailiff's actions should be accredited to them.

In practice, there arises a problem how to detect a moment until which a complaint for bailiff actions can be submitted. After evaluation of legal regulation and judicial practice it is concluded in the article that a complaint can be submitted before the execution actions are completed. In that cases, infringed rights can be defended by submitting a complaint for litigation trial.

Keywords: civil procedure, bailiff, execution process, procedural actions.

* Professor, Head of the Department of Civil Procedure of the Faculty of Law, Mykolas Romeris University.

** Assoc. Prof., Department of Civil Procedure, Faculty of Law, Mykolas Romeris University.

*** Lecturer of the Department of Civil Procedure, Faculty of Law, Mykolas Romeris University.